

**מאגר משימות המבחן מציב בפני הלומדים אתגרים אינטלקטואליים
לפתרון בעיות מדעיות, טכנולוגיות ואחרות
תוך כדי שימוש בידע ובמיומנויות חשיבה גבוהות**

**פיתוח משימות מבחן למשוב הבית-ספרי
במדע וטכנולוגיה לחינוך היסודי**

ד"ר אבי אללוף, ד"ר צחי מילגרום*

מבוא

פרויקט המשוב הבית-ספרי הוא פרויקט של לשכת המדען הראשי של משרד החינוך התרבות והספורט. במסגרת הפרויקט מפותחים עבור משרד החינוך מאגרי משימות מבחן לבית-ספר יסודי ו/או לחטיבת הביניים במקצועות לימוד שונים (מתמטיקה, שפה, מדע וטכנולוגיה, מולדת וחברה, אזרחות ואחרים). כל מאגר כולל בין חמש-עשרה לשלושים משימות מבחן שהשימוש בהן נועד למטרות של הערכה מעצבת – קרי, הערכה המספקת משוב (מידע) שתפקידו לעצב ולשפר את דרכי ההוראה-למידה, ומכאן שם הפרויקט.

יוזמת הפרויקט היא פרופ' פרלה נשר, מי שהייתה המדענית הראשית של משרד החינוך בשנים 1996-1992. במסגרת הפרויקט יוצא מלשכת המדען הראשי קול-קורא להגשת הצעות לפיתוח משימות מבחן לבתי הספר. ועדת היגוי שממונה על-ידי הלשכה שופטת את ההצעות ובוחרת את ההצעה המתאימה ביותר. לרוב, על כל פרויקט אחראים שני חוקרים שמפעילים צוות מחקר ופיתוח המורכב מאנשי מדידה והערכה וממורים.

הרקע לפרויקט ומטרותיו

**המשוב הבית-ספרי מקל ומאפשר מעבר מגישות מסורתיות של הערכה לגישות חלופיות
תוך מעבר לחינוך מבוסס סטנדרטים**

היוזמה לפרויקט המשוב הבית-ספרי עלתה בעקבות שינויים שחלו בתפיסת יחסי הגומלין שבין תהליכי ההוראה לבין תהליכי הלמידה ומעוגנת בתיאוריות למידה קונסטרוקטיביסטיות (בירנבוים, 1997). התפיסה הפדגוגית המונחת בבסיס הגישה הקונסטרוקטיביסטית מדגישה את אחריות הלומדים בהובלת תהליכי הלמידה. תפקיד ההוראה כפועל יוצא מתפיסה זו מתמקד בזימון התנסויות שמאפשרות הבניה אקטיבית של ידע ומיומנויות. השינויים בדבר מהות יחסי הגומלין שבין תהליכי הוראה לבין תהליכי הלמידה תומכים בשילוב גישות הערכה מסורתיות-כמותיות יחד עם גישות חלופיות-איכותיות ומחייבים הסתכלות מחודשת על פעילות הערכה ועל תכנון אסטרטגיה מתאימה להטמעת תרבות הערכה בבתי הספר שאלו הם מאפייניה:

- הערכה המתבצעת באופן שוטף כחלק בלתי נפרד מתהליכי ההוראה-למידה.
- הערכה המתייחסת לתהליך ההוראה-למידה וגם לתוצר.
- הערכה המתבצעת באמצעות כלי הערכה חלופיים (כגון: מבחנים, מטלות ביצוע, הכנת תלקיט וכד').

* ד"ר אבי אללוף (המרכז הארצי לבחינות ולהערכה) וד"ר צחי מילגרום (מכללת הדסה) הם החוקרים האחראיים על פרויקט המשוב הבית-ספרי. ד"ר אבי אללוף הוא גם מנהל הפרויקט.

סוג ההערכה שאליו אנו מתייחסים במסגרת הפרויקט הוא הערכה פנימית, כלומר תהליך הערכה המתבצע כחלק אינטגרלי מתהליכי ההוראה-למידה המתקיימים בבית-הספר, ומהווה נדבך חשוב באוטונומיה הבית-ספרית. הנחת היסוד היא כי המורה וצוות המורים הבית-ספרי, עברו תהליך של קבלת החלטות חינוכיות ומקצועיות בעת תכנון תכניות ההוראה הכיתתיות. צוות זה יכול לכוון את תהליך ההערכה כך שיתאים לתהליכים הפדגוגיים ולשיטות הדידקטיות שנקטו. הכוונה היא למשל, להחלטות קוריקולריות הנוגעות להדגשים בחומר הלימוד (תכנים ומיומנויות) ולהחלטות פדגוגיות הנוגעות לדרכי הוראה-למידה. כל זאת בהנחה שההחלטות מתקבלות בהלימה לדרישות תכנית הלימודים הפורמלית, לסטנדרטים החינוכיים של מקצוע הלימוד ולהדגשים העולים מעת לעת על-פי החלטות משרד החינוך. המשוב הבית-ספרי, אם כן, נותן מענה לצורך לשלב תרבות של הערכה חלופית כחלק בלתי נפרד מתהליכי ההוראה-למידה ולצורך לקבל משוב מהימן שעתידי לשפר את דרכי ההוראה-למידה. לפיכך, המשוב הבית-ספרי הוא אסטרטגיית הערכה רבת ערך למורים. השימוש במשוב עתידי למנוע מצב (המוכר, לצערנו, לכולם) שבו מורים מוצאים את עצמם מחברים מבחן כשהם נתונים בלחץ, יום או יומיים לפני מועד הבחינה. התוצר עלול להיות מבחן שטחי, הבדק במקרים רבים זכירת ידע בלבד, ואינו משקף את התובנות והמיומנויות שהלומדים היו אמורים להבנות. כמו כן, השימוש במשוב עלול למנוע מצב שבו מורים המבקשים להשקיע יותר בהכנת המבחן "מוצאים" שאלות בספרים או במאגרים, שהוכנו בצורה בלתי מקצועית ולא הותאמו בצורה נאותה לסטנדרטים של מקצוע הלימוד כמו גם לצורכי הלומדים.

זאת ועוד, הימצאותו של מאגר משימות מבחן בידי המורה בעת תכנון ההוראה-למידה מאפשר למורה לכוון את תהליך ההוראה-למידה באופן שיסייע ללומדים להבנות את הידע והמיומנויות הנדרשים להתמודדות עם משימות אלה. המורה או הצוות הבית-ספרי בוחרים מן המאגר את המשימות שנראות להם מתאימות למטרות ההוראה-למידה שהוצבו בהלימה לתכנית הלימודים, ומתכננים בעזרתן את תהליך ההערכה לשנת הלימודים. המורים יודאו שבתהליכי ההוראה-למידה הלומדים יבנו את הידע ואת המיומנויות הנדרשות לביצוע משימות המבחן ויתנסו בקשת רחבה של מטלות שתאפשרנה להם להתמודד בסופו של דבר עם משימות מבחן שעד לפני זמן לא רב נחשבו "בלתי שגרתיות".

פרויקט המשוב הבית-ספרי במדע וטכנולוגיה לבית-הספר היסודי **מטרת הפרויקט היא לפתח מאגר משימות מבחן מבוססות סטנדרטים שישרת את עבודת המורה בהטמעה של תרבות הערכה חלופית.**

משימות המבחן של המשוב הבית-ספרי במדע וטכנולוגיה בבית-הספר היסודי מפותחות על-ידי המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, והן תוצר של שיתוף פעולה בין חוקרים (צוות פיתוח פנימי) לבין מורים (צוות פיתוח חיצוני)**. מטרת הפרויקט היא לפתח מאגר משימות מבחן מבוססות סטנדרטים שישרת את עבודת המורה בהטמעה של תרבות הערכה חלופית, כפי שתואר לעיל. משימות המבחן נבנו בזיקה לתכנית הלימודים "לימודי מדע וטכנולוגיה לבית-הספר היסודי" (תשנ"ט) ומיועדות ללומדים בכיתות ג' עד ו', דוברי עברית ודוברי ערבית. במועד חיבור המשימות היה מסמך הסטנדרטים במדע ובטכנולוגיה עדיין בתהליכי גיבוש, ולכן למשימות המבחן אשר נבנו בזיקה לתכנית הלימודים "לימודי מדע וטכנולוגיה לבית-הספר היסודי" אין קישור למסמך סטנדרטים סופי.

המורים יכולים לבחור מתוך המאגר משימות מבחן העוסקות בנושאים שלימדו בכיתתם, ושכאמור, משקפות את התהליכים שעברו הלומדים ואת הידע והמיומנויות שהיה עליהם להבנות. שימוש במשימות המבחן שבמאגר מאפשר למורים ולבית-הספר לוודא שהלומדים עומדים בדרישות של המקצוע ובדרישות בית-הספר.

** קצרה היריעה מלציין את כל השותפים בפיתוח, אך נזכיר את השותפים העיקריים: מן המרכז הארצי לבחינות ולהערכה: צוות הפיתוח - ענת בלייך, הגר לרמן, דידה פרנקל וכמאל קיזל; ריכוז ותיאום: ליאורה אימבר, איילת כהן ודוד ציגלר. מורים מחברי משימות: רוחמה אוטגרוסט, מיכל אשרי, חיים פרג וטלי שפירא. בראש וועדת ההיגוי עמדה פרופ' ענת זהר, לוי מטעם לשכת המדען הראשי – דר' נורה כהן.

המשימות פותחו במתכונת שאפשר למצוא במאגרים דומים, שפותחו בשנים האחרונות במערכות חינוך מתקדמות הן בישראל והן ברחבי העולם. דוגמה טובה לכך היא למשל, מאגר המשימות של אוניברסיטת יורק (טורונטו, קנדה) המופעל החל משנת 2002. אתר: <http://www.ysiste.com/asap>. פרויקט: The Assessment of Science and Technology Achievement Project (ASAP). מאגר המשימות במדע וטכנולוגיה כולל חמש עשרה משימות מבחן שבאמצעותן אפשר למדוד ולהעריך את הישגי הלומדים (ידע ומיומנויות) בתחומי התוכן המרכזיים של תכנית הלימודים "לימודי מדע וטכנולוגיה".

דוגמאות לעזרים

צלחות פטרי, אבן צור, שעון מעורר, סרט בידוד, פלסטלינה, צמר גפן, חוט חשמל, חוט ניילון, גלגלת, לוחות עץ, דבק דו צדדי, לוח קרטון, זכוכית מגדלת.

מאגר משימות המבחן מציב בפני הלומדים אתגרים אינטלקטואליים לפתרון בעיות מדעיות, טכנולוגיות ואחרות תוך כדי שימוש בידע ובמיומנויות חשיבה גבוהות (כמו תכנון, אנליזה, הערכה וכד'). בניגוד למבחנים המסורתיים אין הלומדים נדרשים לשנן ידע ולהביע את תובנותיהם רק במבחני נייר ועיפרון. חלק מהמשימות מכוונות לפעילות חוץ-כיתתית וביצוען נמשך שיעורים מספר. האופי המיוחד של המשימות מזמן ללומדים אפשרות לביצוע תהליך חקר (או תיכון) במצבים אותנטיים. כלומר, הלומדים נדרשים, למשל, להעלות השערות, לתכנן ולהעמיד מערכת ניסויית, לערוך תצפיות, לתכנן ולבנות מודלים ועוד.

סביבת המבחן כוללת, אפוא, לא רק את דפי משימת המבחן, אלא גם עזרים וציוד מעבדה הדרושים לביצועה (ראו מסגרת), סביבת לימוד חוץ-כיתתית, סביבת לימוד מתוקשבת (אינטרנט) ואחרות. בין משימות המבחן יש כאלה המצריכות עבודה בזוגות או בקבוצות, וזאת על בסיס התפיסה כי פיתוח מיומנויות של עבודת צוות הוא מיומנות בסיסית וחשובה במחקר המדעי ובפיתוח הטכנולוגי.

האופי "המפעיל" של משימות המבחן מאפשר הערכה של מיומנויות ביצוע (קוגניטיביות ומוטוריות) שקשה להעריך במבחני נייר ועיפרון קונבנציונליים. זאת ועוד, כל משימה מורכבת ממספר פריטים מגוונים (סגורים ופתוחים) הקשורים זה בזה ברצף רעיוני מתפתח באופן המסייע ללומדים להתמודד עם האתגרים שמציב בפניהם כל פריט ומאפשר יצירת הכללות תוך הבניית תובנות חדשות. מכאן, שבנוסף על המידע ההערכתי שאפשר להפיק מביצוע המשימה, מפיקים הלומדים מן המשימה תובנות חדשות, ולפיכך משימות המבחן הן בעלות ערך לימודי.

לכל משימת מבחן נלווה תדריך למורה הכולל שלושה רכיבים: דף למורה, תשובון ומחווון. נרחיב עוד לגבי רכיבים אלה:

- **דף למורה** כולל תיאור קצר של המשימה, נושאי הלימוד והמיומנויות הנבדקות (עד רמת פירוט של מיומנות לכל שאלה), סוג הפריטים, שכבת הגיל שלה מיועדת המשימה, אופי העבודה הנדרשת (יחידנית, קבוצתית), משך המשימה, רשימת חומרי עזר, אופן ההפעלה.
- **תשובון** כולל את גוף המשימה וכן תשובה לכל שאלה.
- **מחווון** כולל הנחיות מפורטות לבדיקת השאלות וכן תשובות על-פי רמות הישג: מהי תשובה מלאה, מהי תשובה חלקית, מהי תשובה שגויה. כמו-כן המחווון כולל את רשימת המיומנויות ואת הציון המתאים לכל רמת הישג.

משימת המבחן: מן הרעיון ועד למאגר מבחנים חשובים ו"גורליים" (High Stakes) יש לבדוק באמצעות עריכת ניסוי חלוץ כדי לעמוד על מאפייניהם הפסיכומטריים

פיתוח כלי הערכה מכל הסוגים, הן מבחנים סגורים (רב בררתיים) והן מבחנים פתוחים (מטלות ביצוע) הוא תהליך ארוך ורב-שלבי שמטרתו להגביר את תקפות המבחן ואת מהימנות בדיקתו. בשלב הראשון מגבשים את מפרט המבחן והתוכן הנדרש וכן את מבנה המבחן. משנסתיים שלב זה ניגשים לכתיבה המתחילה ברעיון גולמי, ממשיכים בהרחבתו לכדי שאלות ("פריטים") וממשיכים בהגהות רבות של מומחים. מבחנים חשובים ו"גורליים" (High Stakes) יש לבדוק באמצעות עריכת ניסוי חלוץ כדי לעמוד על מאפייניהם הפסיכומטריים, כגון דרגות קושי. להלן מובא תרשים של תהליך הפיתוח שאותו עברה כל משימת מבחן מן הרעיון ועד לכניסתה למאגר המשימות.

כפי שאפשר לראות מן התרשים, תהליך פיתוח המשימות הוא תהליך מורכב המשלב מחקר עם פיתוח. מבין השלבים אנו מבקשים להרחיב את הדיון בשלושה שלבים: תרגום המבחנים לערבית, ניסוי חלוץ ראשון ושני.

תרגום משימות המבחן לערבית

תרגום של משימת מבחן חייב לשמור על "רוח המשימה"

"תרגום מבחנים, שאלונים וכלי מחקר הוא נושא חשוב אשר מיושם ונחקר באופן מואץ בשנים האחרונות. סטנדרטים לתרגום מבחנים פורסמו על-ידי כמה גופים (Van deVijver & Hambleton, 1996). בניגוד לתרגום של כתבה בעיתון או אפילו ספר קריאה (ואולי יותר בדומה לתרגום שירה), תרגום של משימת מבחן חייב לשמור על "רוח המשימה" ועל האפיונים של משימת המקור – מבחינת תוכן, פורמט ודרגת הקושי ללומדים. שהרי אם לא כן, המשימה המתורגמת תבדוק משהו אחר הן ברמת התוכן והמיומנויות הנבדקות והן ברמת הקושי.

תהליך התרגום וההתאמה של משימות המבחן לערבית כולל את השלבים הבאים :

- לפני התרגום (במסגרת ההגהות הפנימיות טרם העברתה לועדת ההיגוי) עוברת כל משימה הגהה על-ידי מורה למדע וטכנולוגיה מן המגזר הערבי.
- כל משימה שאושרה על-ידי וועדת ההיגוי מתורגמת על-ידי מתרגם מקצועי בעל ניסיון רב בתרגום בכלל ובתרגום בחינות בפרט.
- כל משימה מתורגמת עוברת הגהה על-ידי שניים-שלושה מתרגמים מנוסים דוברי ערבית, מתוכם אחד בעל היכרות קרובה עם נושאי המדע והטכנולוגיה.
- המשימה עוברת הגהה על ידי מורה למדע וטכנולוגיה במגזר הערבי.
- בסיום עוברת המשימה המתורגמת אישור על-ידי מפקח ומדריך על הוראת מדע וטכנולוגיה במגזר הערבי.

תהליך תרגום משימות המבחן מעברית לערבית והתאמתן ללומדים במגזר הערבי היה מלווה בקשיים כמפורט להלן :

- לעתים היה קושי בתרגום המשימות מעברית לערבית. תרגום מדויק לחלוטין יצר לעתים בעיות של התאמה תרבותית. בנוסף, היה קושי לתרגם מעברית לערבית-ספרותית באופן שהרמה הלשונית של המשימה המתורגמת תהיה דומה לזו של המשימה המקורית. עם זאת אנו מעריכים שהתהליך המקצועי של התרגום נתן תשובה מספקת לבעיות אלה.
- חוסר השוויון במשאבים בין המגזר היהודי למגזר הערבי הקשה על תהליך פיתוח המשימות. במגזר הערבי פחות נגישים לאינטרנט, וחסרות אנציקלופדיות. בנוסף, חלק מספרי הלימוד בעברית לא תורגמו לערבית, וחלקם, רק מהדורות ישנות שלהם, שיצאו משימוש במגזר היהודי, תורגמו לערבית. משימה אחת תורגמה, אך לא הועברה במגזר הערבי משום שהסתבר כי ספר הלימוד של משרד החינוך העוסק בתחום שבו עוסקת המשימה לא תורגם לערבית. משימה אחרת לא תורגמה ישירות לערבית, אלא נכתבה למעשה מחדש (לניסוי החלוץ הראשון) בשל מחסור במקורות בערבית (ספרים ואתרים באינטרנט) הנוגעים למשימה. לאחרונה נפתרה הבעיה עם הכנסת החומר הרלוונטי לאתר של מטר [www.matar.ac.il].
- במשימות שהועברו במגזר הערבי נעשה שימוש במושגים הלקוחים מספרי הלימוד של משרד החינוך בערבית. למרות זאת, היו מקרים שבהם טענו מורים ולומדים שהמושגים אינם מוכרים להם.

ניסוי חלוץ ראשון ושני

מטרת ניסוי החלוץ הראשון הייתה לוודא שיש קשר הדוק בין ההגדרות המופיעות בתכנית הלימודים ובמסמך הסטנדרטים לבין ביטויים במשימות המבחן. המטרות בניסוי החלוץ הראשון היו :

- לבדוק את התאמתן של השאלות שנכללו במשימה ללומדים, הן מבחינת תוכן השאלה והן מבחינת ניסוחה.
- להבטיח שאכן אפשר להעביר את המשימות בתנאים הקיימים במערכת החינוך.
- לתקן ולהשלים את המחווון בהתאם לתשובות שיתקבלו בניסוי החלוץ הראשון.
- לבחון את מידת הידידותיות של העבודה עם המחווון.

מטרת ניסוי החלוץ השני הייתה להפיק מידע שיכוון את המפתחים לעריכת תיקונים אחרונים במשימה לקראת גרסתה הסופית.

על-מנת להגביר את מהימנות הבדיקה נערכה לצוות המעריכים סדנת הערכה שתפקידה היה להביא את המעריכים משני המגזרים ל"ראש אחד" באשר לבדיקת המשימה. איך עושים זאת? ראשית יש

להתכונן לקראת הסדנה ולהכין אותה: חברי צוות הפיתוח הפנימי קראו מדגם של חוברות, בדקו אם תשובות הלומדים תואמות את התשובות והמחווה, וערכו שינויים בתשובות ובמחווה על פי תשובות הלומדים. לאחר ההכנות, נערכה סדנת הערכה לצוות המעריכים. את הסדנה הפעילו נציגים מצוות הפיתוח הפנימי והשתתפו בה מורים מהמגזר הערבי והיהודי. במהלך הסדנה עברו חברי צוות הפיתוח עם המורים על המשימה ודנו אתם בקריטריונים לצינון של כל שאלה. משהושגה הסכמה (לעתים לאחר דיון מעמיק) ניתן היה לגשת להערכה עצמה.

לנתונים הסטטיסטיים שהופקו בעקבות בדיקת המשימה יש תפקיד חשוב בתהליך תיקון המשימה. הנתונים נותנים משוב לגבי סוגיות שונות: האם אכן שני המעריכים היו מתואמים ביניהם, האם המחווה ממלא את תפקידו לגבי כל השאלות, האם יש שאלות קשות מדי או קלות מאד, האם שני המגזרים מבצעים את המשימה באופן דומה. כל נתון חריג נבדק אל מול תוכן השאלות ולהפך – כל תיקון בתוכן לווה ב"התייעצות" עם הנתונים הסטטיסטיים.

המשוב הבית-ספרי – רשמים מן השדה **מתוצאות מבחני החלוף עולה שבמשימות המבחן גלום פוטנציאל הערכתי גדול על הישגי הלומדים**

העברת משימות המבחן בבתי-הספר בניסוי החלוף הראשון ובניסוי החלוף השני נערכה באישור המדען הראשי של משרד החינוך ובתיאום עם מנהלי בתי-הספר וצוות הוראת מדע וטכנולוגיה בכל בית-ספר. מתוך בתי הספר שעלו במדגם נבחרו בתי-הספר שבהם נלמדו הנושאים שבהם עוסקות המשימות.

מתוצאות מבחני החלוף עולה שבמשימות המבחן גלום פוטנציאל הערכתי גדול על הישגי הלומדים. יחד עם זאת אנו מבקשים להצביע על הקשיים הבאים:

- למרות שנעשה מאמץ להעביר את המשימה מיד עם תום הלימוד של הנושא שבו עוסקת המשימה, לעתים הועברו המשימות חודשים ספורים לאחר תום לימוד נושא המשימה. בכיתות כאלה היו לומדים שדיווחו כי שכחו את החומר הנוגע לנושא זה.
- מכיוון שהלומדים ידעו שרמת הביצוע של המשימה לא תשתקף בציונם הבית-ספרי בנושא הנלמד, יש לשער שהמוטיבציה שלהם הייתה נמוכה מזו שהייתה להם לו היה מדובר במשימת מבחן "אמיתית". משום כך, אי אפשר לדעת באיזו מידה מצביעות תשובות ברמה נמוכה או הימנעות ממתן תשובה על רמת הישגי הלומדים, ובאיזו מידה – על חוסר מוטיבציה. בניתוחים הסטטיסטיים נלקחו בחשבון כל ציוני הלומדים, כך שיש לשער שתוצאות הניתוחים נותנות "הערכת חסר" מסוימת על השליטה של הלומדים בידע ובמיומנויות.
- נמצא כי נושאי הלימוד לא תמיד נלמדים בכיתה/בשכבת הגיל שבה הם אמורים להילמד על פי תכנית הלימודים, ולכן היו משימות שהיו מיועדות לכיתות ג'-ד' שהועברו בכיתה ה'. דבר זה הקשה על קבלת תמונה מדויקת בנוגע למידת התאמתן של המשימות לשכבת הגיל שלה נועדו.
- אחד מתפקידי המשימות הוא להשפיע על תהליך ההוראה-למידה. עם זאת, המשימות הופעלו בכיתות שטרם בוצעה בהן התערבות חינוכית. לאחר שיושלם הפרויקט יהיו המשימות בארגז הכלים של המורה, והם ישרתו אותו בתהליך תכנון ההוראה-למידה.

בנוסף על הקשיים הללו נתגלו גם קשיים טכניים כמפורט להלן:

- בתי-ספר רבים לא השיבו למכתב הפנייה שלנו. מורים ומנהלים רבים חשבו שהמשימות נועדו לבחון אותם או את בית-ספרם, והם הביעו היסוס לגבי ההשתתפות בפרויקט.

- היה קושי בקביעת מועד להעברת משימות בשל הצורך להתאים את נושא המשימה לנושא שנלמד בכיתות הרלוונטיות בבית-ספר מסוים. יותר מכך, ישנם נושאים מסוימים (כגון נושא הקול) שכמעט אינם נלמדים בבתי הספר, ועל כן היה קושי רב למצוא בתי-ספר למשימות העוסקות בנושאים אלה.
 - התברר שבמועדים רבים אי אפשר לקבוע העברה של משימות:
 - תחילת שנת הלימודים: בשל היערכות בתי הספר
 - סוף שנת הלימודים: בשל מסיבות ואירועי סוף שנה וההכנות אליהם
 - תקופת המיצ"ב: בשל ההיערכות למיצ"ב.
 - תקופות של חגים ומועדים
 - ימים שבהם יש פעילויות שונות בבתי הספר (טיול שנתי, הצגה וכדומה)
 - מורים התלוננו על קיצוץ שעות לימוד ולא רצו להקדיש משיעוריהם להשגת מטרה חיצונית, כמו הפעלת משימות המבחן.
 - שיעור הביטולים מצד בתי הספר היה גבוה, תכופות זמן קצר מאוד לפני המועד שנקבע להפעלת המשימה. לעתים אף קרה שהבחון הגיע לכיתה, ורק אז הסתבר לו שבית-הספר לא נערך להפעלת המשימה או שהכיתה יצאה לטיול/הצגה וכדומה.
- לסיכום, להצלחת פיתוח פרויקט המשוב הבית-ספרי תרם שילוב מנצח של מורים מהשטח – מורים מקצועיים, יצירתיים ומסורים – אנשי פיתוח מבחנים בעלי רמה מקצועית גבוהה, הכוונה מסודרת מועדת היגוי וכמובן, ביצוע ניסויי החלוף בבתי-הספר. עם זאת, הצלחת הפרויקט תושג רק אם הפרויקט ילווה בהטמעת תרבות הערכה בבתי-הספר.
- עם סיום הפרויקט, יוגש המאגר לשכת המדען הראשי במשרד החינוך התרבות והספורט, ולאחר מכן יופץ באמצעות מערכת החינוך היסודי ומערך הפיקוח על המדע והטכנולוגיה (ובפרט הפיקוח הארצי למשוב הבית ספרי) בבתי הספר ברחבי הארץ. המאגר יצטרף למאגרים הקיימים כבר במקצועות, כמו מתמטיקה, עברית, מולדת וחברה, יהדות ומקרא, גיאוגרפיה והיסטוריה.
- בכל מחוז קיים צוות מחוזי להטמעת מאגרי משימות המשוב, שמפעיל את הצוותים הבית-ספריים שהוקמו למטרה זו. אנו תקווה כי המאגר החדש יאפשר גם למורים למדע ולטכנולוגיה להצטרף לצוותים אלה ולתרום את חלקם להטמעת מאגר המשימות של המשוב הבית-ספרי, שהולך ומקיף את כל תחומי הדעת. רצוי כי כל בית-ספר ימצא לעצמו את הדרכים המתאימות לו להפעלת המשוב, כך שהתוצאה המשותפת למערכת כולה תהיה הפעלה מושכלת יותר של תהליכי ההוראה-למידה, תוך התייחסות להישגי הלומדים במגוון סוגים של פעילויות וברמות שונות של חשיבה וביצוע, בתחומים שונים, ברמת הפרט, בית-הספר וברמות מערכתיות גבוהות יותר.

ביבליוגרפיה

- בירנבוים מ., (1997), *חלופות בהערכת הישגים*, הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.
- זילברשטיין מ., בן-פרץ מ., זיו ש., (1998), *רפלקציה בהוראה ציר מרכזי בהתפתחות מורה*, מכון מופ"ת, תל אביב.
- נבו ד., (1997), *על חוזקה ובעיותיה של הערכה פנימית בבית-הספר*, בתוך: פלדי א., (עורך), *החינוך במבחן הזמן*, הוצאת רמות.
- Van de Vijver, F.J.R. & Hambleton, R.K., (1996), *Translating tests: Some practical guidelines*, *European Psychologist*, 1, 89-99